

Máátiyu

Îtuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútáátí yíwíqa

1 ¹ maannáma Îtuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Îtuma minná Tébitin-annabikene ániibo Tébitima minná Âabaraan-annabikene.

² Âabaraama minná Ááítekimma aboáé. ániibo Ááítekimma Yáakobomma aboáé. ániibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé. ³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ániibo yinóama Táámaae. ániibo Pérêtima Êtaronimma aboáé. ániibo Êtaronima Aráamma aboáé. ⁴ ániibo Aráama Aammínataamma aboáé. ániibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ániibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ániibo Tárámonima Bóátima aboáé. anóama Aréaabie. ániibo Bóátima Óbétimma aboáé. ániibo anóama Arútie. ániibo Óbétima Yétimma aboáé. ⁶ ániibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ániibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááiaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabítiráine. ⁷ ániibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ániibo Aréábóama Abááiyamma aboáé. ániibo Abááiyaa Étaamma aboáé. ⁸ ániibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ániibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ániibo Yóraama Utááíamma aboáé. ⁹ ániibo Utááía Yótááamma aboáé. ániibo Yótááama Éaatimma aboáé. ániibo Yótááama Êtékááiyamma aboáé. ¹⁰ ániibo Êtékááiya Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááiaamma aboáé. ¹¹ ániibo Yótááiaama Yekóniyaa aboágáraq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítíráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááiakimma aboáé. ániibo Irááiakima Êtomma aboáé. ¹⁴ ániibo Êtoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Êkimma aboáé. ániibo Êkima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ániibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ániibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima

Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ániḅo Yáakoboma Yótêḅimma aboáé. ániḅo Yótêḅima Máríamma awaikóé. ániḅo Máríamma Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwirái-náré téta áwíqá kéyaae.

¹⁷ miráitata Ábaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máq-uraae. ániḅo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébírôniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboe. ániḅo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboe.

Maríaama Ítumma marákáraiye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwirái-nákóni wataáma pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máríaae. yemá Yótêḅiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Ánúqtuni Aokaq-Áágómá Máríakaq awaamérîq itanabóana ámûkarariq uráíye. ¹⁹ awaikómá Yótêḅi wemá Íraqôn-auyanakaraqnapoana ánáakoma Máríamma abarokáq timá agaeráq akaí-ááqá íma Ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá Ítaraiye. ²⁰ Yótêḅima minnáyaba aúyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótêḅio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máríamma mayaiyábá ikatíqá íuwo. itaaq. min-íyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Ánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama wení áwíqá Ítue té áwíqá yamámiyo. min-áwíkoní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápí máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áíkmá arammá iyaíno tiráine. ²³ Ítáaro. mórama aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwíqá Imáánuerie téta áwíqá yamáminoe. min-áwíkoní áaikoma mirá-uraiye. ‘Ánúqtuma ketáátê máíye.’” téna naayóbáqá Ánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ániḅo Yótêḅima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráíye. miráitana Yótêḅima wení ánáakoma mamá íraqônîq umá ákáraíye. ²⁵ miráimanibo Yótêḅima Máríaae íma naté náuraayana inaamaímá marákáraiye. min-íyápógóni áwíqá Ítue téna Yótêḅima yamá ámikaiye.

Ítumma marákáraiye.

2 ¹ Érôtime anó-kinimma mái-kanaaraqa Máríamma Ítumma Béquteremubaqa Yúria-marupaq marákáraiye. ániḅo min-íyápómá

marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaúma útaipáké Yérútáarebaq iréta maará-tiraae: ²“aúgen-iyapoma pááq imá Ítíráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáámá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekácq nunamummá timákanataa keyune.” téta tirááe. ³Érôtima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáíye. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánaaq urááe. ⁴Érôtima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq íniyô?” téna ítama yimónaraiye. ⁵miráitata yemá timá-ameta:

“maakácq Béquteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae.
naayóbácq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi
agatááne:

⁶“keráwácq Béquteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabácq máamma
paá-marukaqa íma mááe.

keráwácqí márúpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.
miráínana wemá ketí Ítíráaeo-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbácq tiráine. ⁷miráitana Érôtima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpácq yááyaraiye. ániibo wemá miráitana mi-káyúkárácq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna ítama yimónaraiye. ⁸yimónatuwena Érôtima mi-káyúkámá timáyíkáitata Béquteremubaqa kégowana tiráíye: “keráwácq uréraq min-íyápóyábá abáá-uma arútáaro. ániibo keráwácq aónamareqa ketópaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegárácq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráíye. ⁹ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaúma útaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-íyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰wiyóqá káonaawana íyakoma íráqôniq uráíye. ¹¹miráitata min-náúpácq uyábéketa min-íyápógárácq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-íyápógómmá omáqá aónaraae. ániibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekaraq íráqôn-akuqa i-kánámá íráqôn-akuqa i-mátáwékárácq ámikaae.

¹²ááqibo kainapácq Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena
Érôtinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-
apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

¹³wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-
nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapácq kukéna timá ámikaiye:

“emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Érótima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq márenaq keqnáámmá kemá timáménaa ‘kóaa.’” téna timá ámikaiye. ¹⁴ánibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Érótima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érótima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ánibo íbêqa Érótima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érótimma amaníqá makááe. miráitana Érótima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Bétqeremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áíqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurai-noiyapoma áíqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érótimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítímáátítmá yáuraine.

¹⁷miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánûqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaáiani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

¹⁸“Aráámaa-marupake móra-aimma ítáawana min-áílkómá anón-ibiqá yaréta

Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínóe.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.”

téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹anaaeékaqa Érótima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé. ²⁰mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítíráaeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítíráaeo-marabaq yauwéqme kóuraiye.

²²miráimanibo wemá ítáimma Áákéreatima Érótimni áanikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-uraipoana Yótêbima min-áúkápáq wiyábá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánûqtuma Yótêbimma áamáma ámikaitana Kááiriri-aukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³wemá móra-maruqa Náátárêtibare

te-márúpáq ko máqe-uraiye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáán-aikoma áraimma pááq uráiyē. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tínóe.” téta Metáiyáqtaba tirááne.

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyē.

3 ¹mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyē. ²ánibo wemá Yúríabaq caqmáápaq máena watáama tiráiyē. ³wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyē.” téna tiráiyē. ³maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa
móra-nakoma anókaq ááyama kéiyē.
'uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.' ”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine. ⁴Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóní áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ánibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámuúkarag néwaine. ⁵mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáárebake Yúríabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátúti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyē: “keráwáqá irakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánúqtuni áyámma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹Áánúqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóe.’ ítero. mirá tíyakakemba táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰yaagóní áaipima Áánúqtuni kummá yáúkáiyē. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agáutuwweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeraúnataae téq kétéraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboqa wení áitauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánúqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹²wení ayáápimma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaqa wítima mamá

áikuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-írábí agatuwániye.” téna Yóáane Áánûqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

¹³ mi-kánaáráqá Ítuma Káárirí-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé. ¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaaráq emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánaáráqá miraráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uraiye. ¹⁷ ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétikaiye. ketí tíyakoma weqtábá íraqônîq kéiyé.” téna tiráiyé.

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

4 ¹ mi-kánaáráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaae téna uráiyé. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyé. ³ Ítumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq íréna tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana naikáae téna tiráiyé. ⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéye.

‘aáwakoma wenamá waayúkagomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.

máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétéye.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íyakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata emmá iyáánapo yáqtokaiyana móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’ mirá kėtiye.” tēna Tááqtaama tiráiyē. 7Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kėtiye. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao, wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtaáyábá mirá kėtiye.” tēna Ítuma tiráiyē.

8Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyē. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye. 9miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tíkēnaqa kanaaráq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” tēna Tááqtaama tiráiyē. 10Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kėtiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo. minná wemá ení Áánûqtue. wenamá wení mayaímá mayaa.’

máqtemma keqtaáyábá mirá kėtiye.” tēna Ítuma tiráiyē.

11miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániibo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átáma mayaímá matáiyē.

12Ítuma ítáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááririmarupaq uráiyē. 13ániibo mikáké Náátárētibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye. Kápéranabaqa Kááririnokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyē. 14miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyē. maará-tiraiye:

15 “Tébirunini-marukaq-wayukao,
Náábataarini-marukaq-wayukao,
únókááyúkóní áwábaq uréna
Yótááni-nomma aqtátuwena
maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.
yeqtí Kááririmarukaa-marure.

16 yema kumayuq-yátáápí kémaeta
anón-omma kamá tágaimma aónaraae.
aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana
yekáqá ómmá táganiye.”

tēna Áítáia agamatá-kánnáábí tiráine. 17mi-kánááráqá Ítuma áaimma átáma átē-wataama Áánûqtuqtaba tiráiyē. wemá maará-tiraiye:

“Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tirumma waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáráa-kayukama yááyariye.

¹⁸ Ítuma Káárirí-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátamá yimónaraiye. Tááímoniqtabama óq-awiqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpíké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye. ¹⁹ Ítuma yenákámá timá yímikaiye: “kenákámá ketinaae wáráakao. miráíya kemá waayúkama yabitimáe ketôpaqa í-ááímmá tiráátenune.” téna tiráiyé. ²⁰ ániibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yêmitima Yéberimma ánikogaraq Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únópi-káárébi yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyariye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégáráq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayaí matáiyé.

²³ wemá máqtemma Káárirí-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náupáq yiráátiraiye. ániibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kétima-yimena máqtemma kari-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni wataágoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyé. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá Kááribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

5 ¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyé. wemá mikáq maraq máitata wení iyápo-annama wenôpaq irááe.

² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiyé:

³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

⁵ mi-káyúkámá yeqtí yíwíqa márúte yuwéta yíwíqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.

- 6 mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemma Áánûqtuma ógigma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 7 mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemma paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 8 mi-káyúkámá íyaqnoabaqa íráqðniq kéi-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 9 waayúka aúkáapimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma 'ketí iyápó-annae.' téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 10 mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márûqa wániqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 11 yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. ¹² miráráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íráqðniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni márûpaqa wáiyae.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

¹³ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinataama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaaráq íinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu mórai q íniye. ¹⁴ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. ¹⁵ mórai q umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní amenáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaaráq aónainoe. ¹⁶ miráráá umá tágáaro. keráwáqtí tágama-yataakoma aarawaatí yúrakaqa ókáá kamá ketagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqtí íráqðn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa máí-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yaagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánáaq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune. ¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógáráq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma

agamatán-áínábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. ¹⁹miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma ‘mirá-uwó’ téna aráátina-nakoma min-nákóní áwíqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna ‘ámáan-aimma wáráaro’ ténama wení áwíqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awíqa wániye. ²⁰kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqti arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqti arupú-aikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná ‘keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.’ ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainái-áípi mániye. ²²miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainái-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táiq umákenama wemá áqnaábaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainái-áímmá ya itaíno. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káiq-kaiq umá kain-írábí wíniye. ²³miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé iré aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq maráaro. mikáké yawwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqti amí-yátááqá mó áméro.

²⁵móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwékama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq weté maráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainái-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainái-nákómá i-wáyúkati iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaíyábáé. ²⁶kemá keráwáqá kétima-timune. emá nórabi uráinna-anonnama máqtemma yawwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná ‘kumari-ááímmá ítaroq oro.’ ²⁸miráimanibo kemá ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákáin-nakoma minná wenamááríq wení arunóbáqá mirán-ááíkkómá mamá min-íníkáq kumari-ááímmá tarôq kéiye. ²⁹ániibo ítáaro. keráwáqti

móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéyuwainaqa kanaaráq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-tugoma íma wáinata keráwáqti máqte-tugoma mamá iramá káiq-kaiq inírábí ítiyuwano. ³⁰ánibo keráwáqti móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéyuwainaqa kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káiq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹naayóbáqá Mótetini maarán-áikaráq páaq uráine. minná ‘móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.’ ³²miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítarog uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkmá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéiye. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíné.

³³káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uraiye. ‘keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaaé waréraq uyátárai-nakoni aúrikaq árainma tero.’ ³⁴ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárakémá aamá kétima-timiye. ³⁵ánibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni páaqyan-abíqtataraa kéitana wemá áitauqa maqmá arage kéiye. ánibo keráwáqá Yérútáare-marukon-awíqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútáare-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶Áánûqtun-aurakaq tiqnókáq maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamááíq keráwáqti tiqnótáuma mamá abutá tiqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe. ³⁷miráimanibo keráwáqá maará tero. ‘owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.’ tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-aimma minná Tááqtaanopake páaq kéiye.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. ‘enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaa.’ ánibo ‘enáwáyaamma

ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaaó.³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma táí-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráré kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákárq yuwítuwaino.⁴⁰ áníbo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna ínaqa kanaaráqíbo anó-tiotaagaraq áméro.⁴¹ áníbo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqqté aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaaráqíbo mamá ayáqtaáq-amma uréire oro.⁴² áníbo móra-nakoma keráwáqqtábá móra-yataaqa ‘tímero’ tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. áníbo móra-nakoma téna atábáama umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá tinaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. ‘yaímma-wayukama keráwáqqtí waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqqtí namuro-wáyúkáma tíyamma umáyikáaro.’⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqqtí namuro-wáyúkágárq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq táí-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye.⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúma mamá íraqô-kayukaraqa táí-wayukagaraq yeqqtí yímûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye.⁴⁶ áníbo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe.⁴⁷ áníbo kéréwáqá keráwáqqtí túbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétimayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagararaq mirá kéoe.⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákárq mútûq katekoîq umá páaq umá ánatagoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

6 ¹ óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqa waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyanaama áníbo keráwáqá mirá éqa keráwáqá

móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ánibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náupákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwîqa múte yauwigáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáiyee. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ánibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamé úyoro. ánibo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wái-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma tímíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráa íoro. yeráwáqá ító-ureta nunamummá yeqtí monoq-náupáqá tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô ténéqa keráwáqtí naáupaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ánibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma tímíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama teníkáa umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áítáa tenana 'Áánûqtuma ketáái táama ítániye.' ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtóráriq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtapa ítaraawana wenókáa káonaiye. ⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

'keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwîkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtapa únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááriq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqtáa anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaa.'

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqtí otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye.

¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqtí táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ániibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá tínéqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqqa yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye. ániibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

Íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

¹⁹ keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. ²¹ keráwáqtí íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

²² arukóní aúrakoma aúgoni óné. ániibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáq uyáberaniye. ²³ ániibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinanana min-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

²⁴ móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba

kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqa mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq monekaqa túyánámmá íma kanaaraq maránóe.

netuq-áúyánámmá itai-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí moneqnapo meyáníq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqo mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwarai-koma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma ítáaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtôgomma uyátá-maqma wáiyé. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánýumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kényimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo?

²⁷ keráwáqtí aúkápikema náawaq taíbaq-auyanamma maqmá akoqnáá umá iténa aqtó-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ánibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitaa? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta unáákáqtôma yenamááríq íkáraataae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíni-boana wení íraqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íraqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ánibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikariye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtábá kéitawanama keráwáqtí itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáiyé. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itera ‘nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? itero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ánibo keráwáqá wemá tiniq kéiyanaama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááríq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáé.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

7 ¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainai-wáyúkaráá umá káqo-kayukama íma mamá yawáaq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá

mamá yawááq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma otaa-qtátáárfiq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátáárfiq kéoo? aanábógóni pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáímanibo keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mútúq-yaraa umá túrakaq yawááq uráiyee. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? ‘aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánae.’ téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamáárfiq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóni aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaa.

⁶ keráwáqá móra íráqômma aokaq-yátááqá áwáábiqua keta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáa umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe. ⁹ keráwápiké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ tínanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tínanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtibomá Áánûqtuma wení márúpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáké ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nôrabi umátikaigae tina-yátáárfiq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaa. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

¹³ keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. áíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro. ¹⁴ káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaí-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáké-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

¹⁵kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abááq-iyákáá umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. ¹⁶keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábiq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. ¹⁷mórai q umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ániibo tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye. ¹⁸íráqô-tagoma tái-aramma kanaaráq íma iyániye. ániibo tái-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq mórai q urááe. ¹⁹máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyai-tagomma minná ayááma irabí kéiyaabotuwaae. ²⁰miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí tái-yaaimma yimónainoe. tái-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹máqte-kayukama ‘uyátarai-nako, uyátarai-nako,’ mirá kétépoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa úyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. ²²mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátarai-nako, uyátarai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaketaa ketáámá tái-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ániibo enáwíkaketaa ketáá netuqyaan-áwááméq-yátááríqa uráunataae.’ téta mirá týaqa ²³ániibo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá tái-wayukaao, paábatáa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikárátáé.

²⁴waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. ²⁵ániibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé. ²⁶miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo warénama minná wemá miráuma áíbôqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. ²⁷ániibo aaqá yitana nommá augéna uwááma anómma yokáiyé. ániibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mûtûq yawítûguraiye.” téna ²⁸Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. ²⁹miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náapaamma matokái-nakora aamá ketíma-yimena yiráátiraiye.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

8 ¹Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ²mikáqá móra-naqa kárúyamma

ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátaráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³Ítuma ayáámma árûqmarena tiráiyé: “kemmá kêtikaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ê mikáq ánataguraiye. ⁴ánibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amíyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayái-náqá Ítuma mamá érákaraíye.

⁵Ítuma Káperana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶“ummaataráana-nako, ketí mayái-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máíye. ayáátakoma pukitana áíqa ôriq umá kéíye.” titana ⁷Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá érankanune.” téna tiráiyé. ⁸miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá íraqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaq íma uyáberaa. emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá atóbáino. ⁹kegaráqá ketí anó-naapaamma wáíye. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegaráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítûkaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waa’ túnanama wemá kanaaráq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéíye. miráitaq kemá ketí mayái-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaa’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana ¹⁰Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráíye. ániibo wení anaáé wáraa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítiráeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹²miráimanibo Ítiráeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítiráeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnobaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo ê mi-kágáámá mi-kári-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékéna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana

Îtuma aónaraiye. ¹⁵ánibo Îtuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákáráiyé. ánibo min-íníkmá itó-urena Îtuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kárí-wáyúkámá Îtuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yiwíqmeta Îtunopaq irááé. ánibo Îtuma paá aamá kítitana mi-káyúkábíkémámá waátá aágoma iyuwéna kóuráiyé. ánibo Îtuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áíkmá maará-tiraiye: “wemá wenamáárîq ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátama íkui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-áúbágó tiráiyé.

Îtun anaaé waráné i-náqá

¹⁸netuqyaa-káyúkámá Îtuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikáiyé: “nokaayúkómmá meranábáqáq méwíyataao.” ¹⁹titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Îtumma timá ámikáiyé: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé. ²⁰Îtuma yawuwéqma timá ámikáiyé: “abááq-íyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóní ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Îtuma kemá wagéqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáiyé.” téna Îtuma timá ámikáiyé. miráitana Îtuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ánibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Îtumma timá ámikáiyé: “ummaataráána-nako, kemá kanaarâq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²²Îtuma timá ámikáiyé: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamáárîq matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama mamá arááq-yuma kanaarâq uqtamáyikanoé. emá paá ketinaaé ya waraa.” téna tiráiyé.

Îtuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráiyé.

²³mikáké Îtuma únópi-káárébi úitata wení iyápó-annama anaaé wakááé. ²⁴anómma únóniyámá mi-nókááyúpímmá kemetena únóniyágómá únópi-káárémá yawááq inena uráiyé. miráimanibo Îtuma paá waguréna máqe-uraiye. ²⁵ánibo yemá Îtumma ko awáútureta tirááé: “uyátárai-nako, emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana ²⁶Îtuma timá yímikáiyé: “nôraq itaráq ikatîqa kéoo? keráwáqtí itáiq-itaiq umá yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwena Îtuma itó-urena uwáágokaraq nokókarâq yiwáágúraiye. ánibo uwáágoma mó-áráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiyé. ²⁷minnýabi

iyápó-annama netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwááogaraq nokógáráqá wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábíké Ítuma táí-aama matukáiyé.

²⁸Ítuma yetê nokaayúkómmá meranábápáq Kááatarini-wayukati marabáq atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí mái-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati mararaapáqá máátíq-máatipaq máqeta irááye. yenákámá anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe. ²⁹ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánûqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta tirááye. ³⁰mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe. ³¹ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaaráq emá keqtáámó tíkamma waréma emá kanaaráq timátíkénataa ketáámá mera-pó-ánnátí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe. ³²ániibo wemá mi-táí-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórama áítabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpitáá metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

mórama aí-ayaamma táíq umági-naqa Ítuma mamá érákáraiye.

9 ¹Ítuma únópi-káárébi yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq yauwéqma uréta Ítuni márûpaq koyarááe. ²mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-káí-nákóní ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekák itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-káí-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánûqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma

uréire uwo' túnna-waigoma minná ima oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaaraq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánîqtaba yiráátenune." téna tiráiyé. miráitana Ítuma ayáátamma puki-nákómmá timá ámikaiye: "emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa." téna tiráiyé. ⁷miráitana mi-karí-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ánibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtaboana yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma áayaraiye.

⁹Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayai-náupáq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ánibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: "emá ketinaae ya waraao." titana wemá itó-uma Ítun anaáe wakáiyé.

¹⁰anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágáráq 'paátataare' timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹yemá Péрати-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: "nôraq itanawáq keráwáqtí yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?" téta ítama aónaraae. ¹²Ítuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpáq-áímmá tiráiyé: "waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe. ¹³keráwáqá uréraq Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko itáaro. 'nai-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétikaiye.' téna agamatá-kánnáágómá kétéye." téna Ítu timátuwena tiráiyé: "arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune." téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴mi-kánááráqá Yóáanema nommá perai-nákóni iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: "nôraq itataawáq ketáágáráq Péрати-wayukagaraqa nunamummô ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánááráqá aáwaqa íma awetá kéoo?" ¹⁵téna mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: "móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaraq áyakoma táíq ínîyô? íma aokariq kéiyé. anaaékaqa mi aaramô mayáné i-náqá paábaq matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráa umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ Ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqma aráátaimma íma aokariq kéiye. miráinanama mi-tábaráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginiye. ¹⁷keqnáámmá ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóní aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áítwae kéiye. miráitata yemá aúge-kaaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma aokariq kéiye. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginiye. miráimanibo áá ítaraa-kayukama aúgemegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímaraawana mákama íráqôniq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtôraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Ítuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórana anó-kawaa-naqa Ítun-amakaq irena araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámûmma paá íbêq pukuráiyé. ániibo emá kanaaráq ire ayáámma aneq mó márénana atóbama yawéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóní anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama inautámma ákáitana inaupaqá tiyááka umá kaayaq-kárítímáátímá máqe-uraiye. min-íníkmá Ítuni anaaépaq amakaq irena Ítuni wáqtôgoni aqtórâq ayáámma yama yáqtokaiye. ²¹ min-íníkmá wenamáárîq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtôraq tiyáámo ánékuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniye.” téna ánékukaiye. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyé: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáiq-itai q umá yabi-f-yátáákmá emmá miráuma mamá érákaraíye. mi táoqa min-íníkmá karímá ánataguraiye.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq irena waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyé. wemá paá aúmá waguráiyé.” téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wírâa umákaraae. ²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma mi-náúpâq uténa pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátórâitana itó-uraiye. ²⁶ mi kátâagoma min-áúkâpâq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá

arummá umátikaao.”²⁸ téyana Ítuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopági-nakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá atóbatikanuno?” téna ítáitata yenákámá Ítumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye.²⁹ ániibo Ítuma min-nákátí yúrapí ayáámma kánekuvena tiráaiye: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Ítuma timá yímikaiye.³⁰ ániibo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráaiye: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráaiye.³¹ ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Ítuni watáama timáeta uréire urááye.

³² yenákámá kóiyé kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítítata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráaiye.³³ ániibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tiráaiye. minnýaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe.³⁴ miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpáqá keyiraatena Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye.³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyíkaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma ítéta ‘náawaq tíwáqnaa ínáyô? náakaraq ónúntaabiyo?’ téta miráuma tipi-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe.³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayái-wáyúkámá mááe.³⁸ miráinaq keráwáqá Áánúqtukaq nunamummá kétiyana wemá yókóní aboámá yaímma mayái-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwíqa

10 ¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwíqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwíqa Tááímonie káqon-awíqa Pítáae. ániibo ábâkoma

Áánarue. ániibo Yêmitima Yéberimma áanikoboana ábâkoma Yóáane. ³ániibo Píripima Paatááromiyue. ániibo Tóamáatie. Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayai-naré. ániibo Yêmitima Áápiatimma áanikoe. ániibo Tááqtatie. ⁴ániibo móra-Taaimonima ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. ániibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

**Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá
umáyikena yiwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.**

⁵Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶keráwáqá Ítíráeoti-pi-pi-annama máapaq oro. yemá Áánúqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukáae. ⁷keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókák qéiye. ⁸miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketópake mayáiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹keráwáqtí unáápímmá moneqa íma áítumaera uréire oro. ¹⁰mónekaraq anó-moneq-awíqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápi áíti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tíyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

¹¹móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹²ániibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náupáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq ‘kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waíno’ timá yíkáaro. ¹³ániibo mináupáq-wáyúkámá keráwáqtábá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq wínîmanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴móra-nakoma keráwáqá tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itáinaqa ániibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá íbáqyuwera keráwáqtí tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánúqtuni yainai-kánáaráq Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkák-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ítáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áráakaa umá taáqa íwái-kama áwáábiqu-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq

keráwáqá miráuma irakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí monoq-náúpáqá tebúqa timéta ínóe. ¹⁸ketíwíqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakaq wínóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíráaeo-annabike-kayukagaraq Áánúqtuni átê-wataama timá-yiminoe. ¹⁹yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yaináiyáqa keráwáqá ikatíq íéraq 'ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yawwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínímma ²⁰kenamá keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánúqtuni Aágoma keráwáqá tóyaukaq aamá tíniye.

²¹mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo aboámá áanikomma mórai q umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo iyápóma yinóboyuma komarummá iyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²²keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama min-nákómmá Áánúqtuma yawwéqma awirainana wemá Áánúqtuna mániye. ²³ániibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaarâq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítíráaeo-marupaqa íma mayaímá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴tugaru-íyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵mórama tugaru-íyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ániibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqá kawáá-náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwíqa Píétebue téta tíwíqa yaráamanibo kemmá táí-tiwiqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqa uyátá-maqma anómma táí-tiwiqa yánoe.

waayúkama Áánúqtuqtaba ikatíqa oro.

²⁶miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokâq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágááma timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápi kemo ítáama minná keráwáqá

netuqyaa-káyúkátí yúraqa itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqtí túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqtí tirun-íyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikátéro. keráwáqtí túgaraq tirun-íyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikátéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa mónéqa kímora-toeyarake kanaaráq meyánîq ínoe. ánibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ánibo keráwáre keráwáqtí tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkaraíye.

Ítuni áwíqa yai-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraqaq tínna-nakomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúraqaq wení márûpaq wemmá mórai q umákanune. ³³ ánibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraqa anaaémma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúraqa q wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yainai-tókórú-yákáráq kukáíye.

³⁴ maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá maa-márábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma itáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanáq mamé kukáune. ³⁵ ááíqa áanikokaraq yeqtibogáráq íyata ánibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ánibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá átaraune. ³⁶ waagóní we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ánibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. mórai q umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁸ ánibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráíye. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôni q umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôni q kéumatikaiye. ánibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôni q umátíkai-nakoma wemmá Áánûqtuma

timátíkarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa q umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkaa q umá mayánóe. ⁴² taáka q máraaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáraa-kayukabike áwáqnaa ónaae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemma aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóni íráqô-meyamma áraimma mayániye.” téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

11 ¹Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yímikaiye.

²Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóni mayáiyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq uráae. ³ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaéka q móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataa q awé ónúnataabiyo?” tewana ⁴Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónamma mó-timamero. ⁵minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táiq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéítaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áuyánámmá íma itai-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíba q aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá uráama nói-qtataaraq ko aónanaraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áuyánákáráq ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónanaraq uráánabiyo? ímiye. ⁸keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo máraa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹miráimanibo nôraq itaráq urááó? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááó? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minnâ amuné-

nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátaraiye. ¹⁰Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tínîn-naqa timákáanana ení áqnábariq umá wíniye. wemá ení aamma awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáneqtaba agamatá-kánáábí tiráine téna kétiye. ¹¹kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáne uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraqa móra paánaqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátaraiye. ¹²Yóáanema nommá perai-nákóní kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aaiqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ánibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq ítáaro. Yóáne wemá Iráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá ítáaro!

¹⁶nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyapora aamá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá imá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kêtunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.’ óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiye. ¹⁸Yóáne iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáayuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómíye.’ ááqibo anaaékaqa minnýaba Áánûqtuni itai-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátááriqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínáyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínáyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamááriq áítumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata

yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqti anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánáaráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kétoe? keráwáqá iramá káíq-kaiq umá kain írábí kumínóe. minná kemá keráwáqti márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaameq-yátááríq énama kanaarq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináí-kánáaráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánáaráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágárq uyátaráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama auyánápí wáin-aaimma aamá keyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tíkáiyé’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma min-íyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-íyápómá aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení áanikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma keyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tíbô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqti ummaamá ketê yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ ketê yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi maráana-waigoma oyaaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

12 ¹ anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Péra-ti-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááímmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.” ³ téta tewana Ítuma yauwéqma timá yímikáiyé: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yáárérq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-

monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítíraamanibo minná íma otaa-qtátááríq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítíraae. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamátá-kánnáábíkén-áímmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábíkén-áíkmá maará kétiye. ‘naí-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtbá kétikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkgoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápo-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaaráq íye.

**Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma
mamá íráqõniq umákaraiye.**

⁹ Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyé.
¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ániibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “keráwápké móra-nakoma tipi-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaaráq min-nákómá íyaq paábaq múte keyabitimatuwaiyo? owé. ¹² ániibo móra-nakoma tipi-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaararé tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúntaae.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqõniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyé. ¹⁴ miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráqá Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áíktuteta Ítumma ikamí-áímmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayaináq-úráné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkamá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkamá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

- 18 “maannáma ketí mayái-náqíye.
kemá wemmá awaaméqá umákaraune.
weqtábá kétikaitaq timuqá kémaraane.
kemá ketí Aágomma wekák máraánana wemá ketí yainái-áímmá
Yéqtaeao-wayukama timá-yiminiye.
- 19 wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.
wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.
- 20 móra-nakoma áyaqnoabaq ummaa kéyainanama yawenáina-
waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.
ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma
ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.
wemá paá watáama kétinana yainái-yátáákómá arupú umá pááq
íniye.
- 21 Yéqtaeao-wayukama wekák yirummá améta awé ínóe.”
téna agamatá-kánnáágómá kéliye.

“Ítuma Píétebukaraq mayái kémayaiye” téta tiráae.

22 mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá
tái-aagoma wepí máipoana aúramma karopágítana óyaukogaraqa
aúyakuraiye. ánibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna
aúramma aónarena uráíye. 23 minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama
iyánáaq éta tiráae: “maannáma Tébitimma áanikowabi Metáíya íyabiyo?”
téta 24 tewata Péрати-wayukama min-áímmá ítátuweta tiráae: “tái-aagoni
uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnáama ámikaiipoana tái-aagomma
kématuwaiye.” 25 téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráíye:
“móra-marukaq-wayukama yatákaa umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa
íyana mi-márúkómá táiq umáginiye. ánibo móra-marukaq-annawabi
móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaa umá kaayaq-ánnáíq umá
ááíqa íyana naammá yawítiginikaa umáginoe. 26 mórai q umá Tááqtaama
yabíkái-qtataaqa yáíkaa umá uréta ááíqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-
yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginoe. 27 ánibo keráwáqá maará
kétee Píétebuma tíwáqnaa itaq tái-aagomma kématuwaupo timá tíméro.
náawaq keráwáqtí tinaae wáraa-kayukama yíwáqnaa itatawáq tái-
aagomma kématuwaao? miráinata tinaae wáraa-kayukama keqtáámá
kétiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáíye. 28 ítáaro. Áánûqtuni
Aágoma tíwáqnaa kéitapoq kemá tái-aagomma kématuwaune. miráitana
keráwáqá kétéraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq
pááq umá wáíye.

29 náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa
uyábékéna wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá
ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaarác newáqyáá-nakoma Tááqtaani
naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aíquma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye. ³¹miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³²Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákana awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Píetibuni aánapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákana awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-iniye.

tái-yagoma táí-aramma itáiyé.

³³yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma iyániye. ániibo táí-yama wáinanama arakógáráq táí-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyé. ³⁴keráwáqá irakabayaakóni áráakawaro, keráwáqá táí-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tñô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima mimórá-áuyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-ayuanamma arunóbáqá wáiyé. miráitana wemá íráqôn-aaimma mamá pááq kéiyé. ániibo táí-nakoma wení táí-ayuanamma netuqyaa wáiyé. miráitana wemá táí-aaimma mamá pááq kéiyé.

³⁶miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétemma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷keráwáqtí táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Pérati-wayukagaraq Ítumma timá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe. ³⁹miráitana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “tái-ini-naukaqa Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yirááatenune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁰naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq

mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiyé. ⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaeékaqa Áánûqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápi itó-ureta keráwáqti táí-taiqtaba táí-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá itéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama máí-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúninima aabaú kupérái-waigoni kaapaq-áúkápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yainái-yátáápi itó-urena keráwáqá táí-tubi marániye. mi-kúninimá maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itai-yátáákóni áaimma titana kúninima itánáae téna minnýaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátaráiyé.” téna wetábá wenamááríq Ítuma tiráiyé.

waátágoma yawéqma iráiyé.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyé: “móra-nakoma táí-aagoma ayúwáitana wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagání-maruqtaba abáá kéiyé. aagání-maruqa íaonena ⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kétiye. ‘kemá yawéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íraqóniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákótê iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyé. maa-kánááráqá máa-kayukabima mórai q umá miráuma táí-aaimma páaq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anógarraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anógarraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya itó-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáa-wataa tíneta uráae. ⁴⁷ ániibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “itaao. enanógarraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta etê watáa-wataa tíneta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yawéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógarraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maannáma ketinógarraq ketíbâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni auyánámmá waráiyayuma minná yemá ketíbâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma yópi ánýumma yukái-waigoni wáeqma itai-áiné.

13 ¹ mi-kánááráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yiráátiraiye. ² ániibo

netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaae. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uraae. ³ánibo Ítuma netuq-ááimmá téna waéqma itaí-áímmá téna waéqma itaí-áípi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma ánýumma yópí móyukaiye. ⁴min-nákómá ánýumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. ⁶ánibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye. ⁷yaímma áwáábíq-annagoni ááipi kuturáiyé. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸yaímma-anayumma íraqô-marabi kuturéna arammá itáiyé. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá íyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) íyáitana yaímma-aramma kaumo-tíyááká-árámmá (30) íyáitana urááe. ⁹móra-nakoma aáqa wáinanama itafno.

Ítun-aaimma waéqma itaí-áípi aamá tiráiyé.

¹⁰wení iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq waéqma itaí-áípímmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áílkón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tirááti-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyé. ¹²minná mórama Áánûqtunopake wataáma matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ánibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. ¹³waéqma itaí-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ánibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴maami-nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

¹⁵maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáгурaitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe. miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae. yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íraqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶Ítuma ókaraq tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá íraqôniq umá mááe. keráwáqtí túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ánibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷kemá

Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkáraimanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaíyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itaí-áikóni áaimma

18 móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá ítáaro. 19 máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma ítáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoqaq uqmáráimma Tááqtaama iréna páátákáá paabaq kématuwaiye. 20 yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. 21 miráimanibo ánúqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae. 22 ániibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-marábín-aúwáráíqtábá mónéqa mayaiyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá keyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. 23 ááqibo yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama ítéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itaí-áímmá

24 Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráíye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráíye. 25 miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóni namuro-nákómá nokáámma iréna karaa-qtatáákóni ayummá wítigoni aúkápimma má-yuqmarena kóuraiye. 26 anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uraiye. 27 ániibo mayai-wáyúkámá yókóni aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukáane. ániibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaíyo?’ téta tewana 28 ániibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayai-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae. 29 miráitana yón-áánábó-nákómá yawwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo. 30 keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta náí-kánááráq úyotao. ániibo náí-kánááráq

uínaqa mi-máyáíraq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí agayaíq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itaí-áipí timá yímikaiye.

páaqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itaí-áímmá

³¹Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq páaqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. ³²miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópí uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyé. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóní amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

³³keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyé. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-taapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyé. ánibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miraráá kéiyé.

Ítuma wataáama tiráimma waéqma itaí-áipín áátuqma nôraq itanabi tiráiyé.

³⁴Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itaí-áipín áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itaí-áipín áátuqma tiráiyé. ³⁵miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma páaq kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itaí-áímmá tenúne.

maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.”

téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itaí-áíkkóní áaimma

³⁶Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq íréta tirááe: “tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itaí-áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa itáano.” téta tirááe. ³⁷Ítuma maará téna tiráiyé: “maamin-nákómá íraqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé. ³⁸ánibo yómmá minná máqte-marure. íraqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ánibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹mi-námúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópiké ábu kainata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatanikanaaraq ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ánibo yemá

tái-namagaraamma yúqma álkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miraráa umá anaaékaqa maa-márámô anataniq-taoqa mirá-inoe. 41 Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá kéyikaa-kayukagaraq ókaraq tái-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq yiwíqma áikuinoe. 42 ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írábí yemá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe. 43 mi-kánááráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma tiráiyé.

**móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabíké
matái-waigoni waéqma itái-áímmá**

44 Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyé. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yawéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyáníq urááe. miráitana wemá yawéqma uréna mi-tópi móneqa wáitanaboana ko meyáníq uráiyé.

anó-moneq-awiqqa yaa-púyákóní waéqma itái-áímmá

45 móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awiqqa yéna áiqma áikuinikaa kéiyé. 46 wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó kéyimena meyáníq uráiyé. ániibo wemá minnârake móneqa maména mi-púyáqá ko meyáníq uráiyé. móraiq umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itái-áímmá

47 móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqá yáqtóráánikaa kéiyé. 48 noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ániibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-nóyááqá áiqma paábataa kéyuwaae. 49 anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánááráqá miraráa umá móraiq ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo tái-wayukamo maíyamma kunáiqma 50 anón-irabitaa yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqa yaréta yíwayaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókáráq aúgekaraq makáiyé.

51 Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áíkkóní áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana

Îtuma timá yímikaiye: ⁵²“miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itái-áikáráq naayón-itái-áikáráq matukááe.” téna Îtuma tiráiyé.

Náátárêtiq-wayukama Îtumma anaaémma umákaraae.

⁵³Îtuma waéqma itái-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴márûpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áfikuyikarena Îtuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáárábi itái-yátááqá náakakenaq matáiyô? ⁵⁵maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. ⁵⁶máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷yemá mirá-timatuweta Îtumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwíqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márûpakaraq wenánnábíkáráqá wení áwíqa anómma íma wáiyé.” téna Îtuma tiráiyé. ⁵⁸mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkáqá tafbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

Yóáanema nommá perái-náqá pukuráiyé.

14 ¹mi-kánááráqá anó-kinima Êrôtima Îtuni wataáama ítaraiyé. ²miráitana Êrôtima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perái-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uráiyé. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike pááq kéiyé.” téna Êrôtima tiráiyé.

³miráitana Êrôtima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Êrôtimma ábâkoboana Êrôtima awekémá kuyéna ánáakomma yabítiráine. ⁴naayóbáqá Yóáanema Êrôtimma maará téna timá ámikaine: “min-ínimô mayáánaama íarutaiye.” ⁵téna titana Êrôtima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶móra-taoqa Êrôtimma marákáaraa-kanaama pááq itata waayúkama áíkutaee. miráitana mi-káyúkátí yúrikaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Êrôtima ôriq umá amuqá maréna ⁷min-ínáárúgómá maará téna Êrôtima áraimma Áánûqtun aúrikaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Êrôtima tiráiyé. ⁸min-ínáárúgómá anóama

mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómmá ko ikámma aqnómmá aráqma móra-tapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹Érótiati mirá titana mi-kínimá Érótimi áyakoma ummaa yáguráiyé. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama álkuma máeta ítaraawanaboana Érótima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰timátuwena wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánúaramma aráqma ¹¹aqnómmá mamá móra-tapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárumá má ámikaae. miráitana min-áqnómmá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹²ánibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákatuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³Ítuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamá kóuráiyé. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márúqa yuwéta marabí Ítun anaaé waqméta urááe. ¹⁴anaaékaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá òriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵énaikaqa Ítuni iyápo-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááríq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ánibo wení iyápo-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ánibo Ítuma tiráiyé: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráiyé. ¹⁹ánibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráiyé. mirá-timatuwena yammá mapákana iyápo-annama yímikaiye. miráitata iyápo-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. ²⁰ánibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímúqa yaráiyé. yaímma aqtó-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámááguq-únámmá áituraae. ²¹waayúkama aáwaqa naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ámúraaqa Ítuma uráiyé.

²²íbêqa Ítuma wení iyápo-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápaq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koíyaro.’ ” téna Ítuma timá

yímkaiye. ²³ánibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamá anubaq nunamummá tína utáiyé. énaikaqa wenamá anubaqá máqé-uráiyé. ²⁴wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóní aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá kárááto kéena únópi-káárémá awéqtaráiyé. ²⁵aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóní ámúraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyé. ²⁶nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatíq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyé.” kététa yemá ikatíq ôriq umá kéeta wáaqa yurááe. ²⁷ánibo Ítuma paátákáá yáayama tiráiyé: “keráwáqtí tíyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatíqá íoro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁸Pítaama maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátárána-nako, emô kéyema emá kemmá táayenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiráiyé. ²⁹ánibo Ítuma tiráiyé: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyé. ³⁰miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyé. miráitana Pítaama wáaqa kéyena tiráiyé: “uyátárána-nako, tíwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráiyé. ³¹Ítuma páátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyé: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyé. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónaráiyé. ³²mirá-timatuwaitata yenákámá únópi-káárébi uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiyé. ³³ánibo únópi-káárébi mae-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “áraine. emá Áánúqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnéáaretibaqa Ítuma taíbaq karí-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyikaraiye.

³⁴yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnéáaretiq-marabaq urááe. ³⁵min-áúkápáq-wáyúkámá maanná Ítue téta ítaraae. ánibo mi-márúkóní waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánékuiyana ánibo máqtemma karí-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánékuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaráq atóbéqé urááe.

Áánúqtuni aamma aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátaraiye.

15 ¹mi-kánáaráqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aamma aúmatan-aimma yiráati-wayukagaraq yemá Yérútaáre-maruqa yuwéna Ítunopaq iréta maará-tiraae: ²“nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútáama tímikaan-aaimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáamma íma tete kéoe.” ³tewana Ítuma yauwéqma timá yímkaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánúqtuni ámaán-

aimma íma kéwaraao? ⁴Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táíq umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. ⁵miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náupáqtábáé.’ kétenama ⁶anóaboamma ayuwáino. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe. ⁷keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine.

⁸ ‘maan-ánná-ínínáúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwîqa múte kéyauyomanibo íyaqnoabaq keqtábá íma kéyikaiye.

⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine.

ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaae.’ téna Áítáíya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátáaré.

¹⁰mi-kánááráqá Ítuma aarawaamá yááyamae íréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá ítama arútáaro. ¹¹óyauqnoabaq pérai-qtataakoma waayúkgomma mamá táíq íkéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

¹²mi táoqa Ítuni iyápó-annama íréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnýabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹³Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tópmá máqte-qtataaqa wenamááríq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye. ¹⁴Ítuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁵Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkoní waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa itáano.” téna Pítaama tiráíye. ¹⁶ánibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máípmá kéyuwaiye. ¹⁸ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápkékáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqa kéíye. ¹⁹móra-nakoma áyáqnobake úi-qtataaqa mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéíye. ²⁰máqtemma

mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwîqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáamma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkama Áánûqtun aúraqaq mamá táwîqa íkéiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánáaráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááirana-marupakaraq uráiyé. ²² ániibo móra Yéqtaaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyé: “umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkmá tiráiyé. ²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkmá aamá kárame kéyena tinaaéeta waqmé kéiyé. emá timákénana ‘kóino.’” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítíráeobake tipi-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ ániibo min-íníkmá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “umaataráana-nako, kemmá títwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ²⁶ ániibo Áánûqtun áama Ítíráeowayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “iyápógoni aáwaqa iyákmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo min-íníkmá tiráiyé: “umaataráana-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákmá kénaae.” téna tiráiyé. ²⁸ min-íníkmá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nôi-qtatabi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááiriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqe-uraiye. ³⁰ ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguyikaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítauqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítíráeowayukati Áánûqtun-awiqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yáyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-

uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáíye. yemá yáayaba kéíyanakaraq íma timáyíkáanata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yúnááímmá íyábááé.” téna Ítuma tiráíye. ³³ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áukápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekátumá umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáíye’ timátuwena mapákana iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaarátumá umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáímma abapaké kaayaq-kámáágúq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáé (4,000). ániibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópi-káarébi wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

“anón-awaameq-yataaqa aonanae” téta tirááe.

16 ¹ Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániibo aabáyanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káuraipoana uwáama keyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraíne. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama keyainaae. miráímanibo íbèq maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama keyainaae. ⁴ íbèq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááríq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna móraiq umá pukáipi ke itó-íniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itaí-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yíwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráíye. ⁷ ániibo yeyíyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé íraúnataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráíye: “nôraq itaráq

keiyáama netuq-túyánámmá itéraq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kéteo? keráwáqti itáíq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamma wáíye. ⁹kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ánibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (4,000) naráae. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹nôraq itarâq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátútiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹²téna Ítuma móragaraq tiráíye. miráitata iyápó-annama mikâq ítaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayái-yíqtiyábá íkétíye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátútiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráíye.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwirái-naré” téna abarokâq tiráíye.

¹³Ítuma Tétaríá Píripai-aukapaq uréna mi-kánáaráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráíye: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkgoni Áráakoqtaba áwíqá kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ánibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perái-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráíyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéré máiyama kâqomma Áánúqtuni amuné-naré’ kéte.” téna tirááe. ¹⁵ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááríq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqá kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráíye: “emá yawwéqma yiwirái-náqá Metáíyae Áánúqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráíye. ¹⁷minnáyaba Ítuma yawwéqma tiráíye: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq máí-nakoma wenamá maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umaráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átama mamá áíkuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹kemá emmá Áánúqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábéráinikaa umá kanaaráq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánúqtuni márûpaqa paá wániye. ániibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá móraiq umá Áánúqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya yawwéqma tiwirái-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukék itó-onune.” téna tiráíye.

²¹mi-kánáaráké Ítuma áaimma átarena wení iyápó-annama abarokâq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibâq uyátá-maqma

anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágáráq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tíkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyé. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaaé waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánímanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa íníyô? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyáníq íníyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí máqten-aiqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokaríq uráiyé.

17 ¹ abapaké móra-kanaama yátámakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yémitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrakaq mamá waéqma aokaríq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáiyé. ³ ániibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márúpake kumáeta Ítute wataá-wataa kéteyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqône. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápíké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétikaiye.

keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatíq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. ⁷ miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatíq íoro.” téna tiráiyé. ⁸ ániibo yemá itó-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúmá yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámeraq yukáiyana Waayúkgon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaaráq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁰ ániibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “owé. áraíne. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miráráá umá Waayúkgoni Áráaqa kemmá min-áwáátáíq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perái-náqá Yóáaneqtaba ketíyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yawéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. ¹⁶ ániibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únna íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Ítuma yawéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáíq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tíyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánúqtuni akoqnáama matááó? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnó? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ániibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana ²⁰ Ítuma yawéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá

kanaarâq ímira-inoe. kemá áraimma kêtima-timune. keráwáqtí itáíq-itaiq umá arummá timí-yátáákómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaarâq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’ t’iyana kanaarâq wíniye. keráwáqá káqomma máqteni q inómanibo ²¹mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukárâq aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaarâq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²²Káárii-marupa q uréire kéeta Ítuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átama maránóe. ²³miráiyata t’kamiaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati íyakoma ummaa yáguráiyé.

Ítuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴Ítuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Kápéranabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵“owé.” téna tiráiyé. ánibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnaabaq Ítuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkárâqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-márárâké-káyúkâwábi óq-marabake-kayukabikena kémayaa?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶Pítaama tiráiyé: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ánibo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-márárâké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷Áánûqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa íma kanaarâq yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpâq uré noyááqa mó-yaa. áqnaabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa eté kerátái táákitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq máiyó?

18 ¹mi-kánáárâqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tirááe. ²Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkâapi má itó-umakaraiye. ³ánibo Ítuma tiráiyé: “kemá áraimma keráwáqá kêtima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaá éqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoe. áraimma ímiye. ⁴móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-íyápórâá umá pááqyan-awíqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu

yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ánibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápmómá áwáqnaa énama kemmá móraiq umá tíwáqnaa kéiye.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéiye.

⁶maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánûqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷maa-márábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiye. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwíq umáginíye.

⁸keráwáqtí tiyáákowabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kítikainaqa tíyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ánibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kítikainaqa kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaarác matúq-matug umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áíné.

¹⁰⁻¹⁴Ókaraq tiráíye: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa mórá-mora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáíye. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipi-tipima (100) makáinana móra-tipi-tipima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwáinata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ánibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miraráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tíbâqawaama kúmiq-yataariq kéiyaqa mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ítáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaarác emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa

aráátiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. ¹⁶ ááqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma ‘kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tínóe.’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áíkomá akoqnáá umá wániye.

¹⁷ miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náupáq áíkuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áíkuyo-kayukati yáama itáiyábágaráq íakainaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áíkuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení márûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkáapikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. ²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwíqtaba áíkuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqti aúkáapi mánune.” téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

**móra mayái-nákómá wení aqtábáama íma yauwéqma
kéyimi-waigoni waéqma itái-áímmá**

²¹ mi-kánááráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbâkoma kúmiq-yataariq umátikinaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayaparábiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²² Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwao. ²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miráráá kéoe. kíniraa umá wení mayái-wáyúkáté aqtábáama mamá arupú ínóe. ²⁴ wemá aqtábáama áaimma átama mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábáama ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábáama wái-nare. ²⁵ miráitana wení moneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq ánáakokaraq wení iyápógaráq wení máqte-qtataakaraq waayúkaraq maráiyata meyánîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábáaraq kínimma áméro tiráiyé. ²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámíqma ánatanune.’ téna tínana ²⁷ min-nákóni anó-nakoma arummá umákema wení aqtábáaraq ayuwaítana anónnáma íma ámikaiye.

28 ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánúwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokena tiráiyé. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnámi timiyo.’ téna tiráiyé. 29 miráitana min-nákómá wetê mórabi mayaimá mayáaya-nakoma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábáaraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo 30 wemmá paá íákaraiye. min-náqá ánná-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyaníq umá ánataniye tiráiyé. 31 ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aaimma aónatuweta íyaqnoqaq ítama táíq umátuweta yemá yeqtí anó-nakaq uréta miráin-aaimma mó timá abarokáq urááe. 32 miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. 33 kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá íkéumakaano?’ téna tiráiyé. 34 ániibo wení anó-nakoma áyamma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábááma anónná yawéqma aminiye.” téna Ítuma mi-kátáámá 35 timátuwena tiráiyé: “keráwáqtí tiyaqnoqaqa máqtemma tíbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Ánúqtuma wení márúpaq máin-nakoma mórai q umá keráwáqtí kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

aarukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

19 1 Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Kááririmarua yuwéna Yúria-marupaq yawéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. 2 netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikariye.

3 yaímma Péрати-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaarác yínááqa waqtuwánô?” 4 téta tewana Ítuma yawéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Ánúqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragárác waagarác tarôq uráine. 5 tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Ánúqtuma tiráine. 6 miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkaráa umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yumá aúqma mááye. miráinata Ánúqtuma yarúyikarainnama íma yataétao.” téna Ítuma tiráiyé. 7 ániibo Péрати-wayukama Ítumma timá-ameta tirááe: “nôraq itanawáq Mótetima ámáan-aaimma timénataa waagómá aarukáqá yataí-áúbámá agamá

‘aaragómmá ámítuwe waqtuwaa’ tiráiyô?’ téta itama aónaraae. ⁸ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine. ⁹ kemá maará téq keráwáqtbá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ ániibo Ítuni iyápo-annama Ítumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaarác íye.” téta wení iyápo-annama tirááe. ¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaarác íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. ¹² ítáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaarác mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaarác iyápo íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápác maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyíkaraipoata aaramá íma kanaarác mayánóe. ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákárác yirukarác máqte-qtataqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaarác mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!’ téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánáárácá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáamma yínêkuyena nunamummá tíkáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápo-annama aamá yiwááguraae. ¹⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáamma pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápácá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna itama aónaraiye. ¹⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawác íráqô-qtataqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamá íráqô-naqiye. ániibo emá aúwaraimma mayánéma kanaarác emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé. ¹⁸ ániibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwu. aaraukácá íma mamá yataiyu. moyámmá

íma mayaa. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaa. ¹⁹emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamááriq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaa.” téna tiráiyé. ²⁰ánibo mi-mábú-nákómá Ítuma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nôi-qtataaqtatabawaq aqtóráriqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkaráq marénata meýánîq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²²mi-mábú-nákómá min-áímmá itáa ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáíqtababoana mirá-uraiye.

²³ánibo Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainíkáá umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyát-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵yemá iyápo-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq uráae. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tiráae. ²⁶ánibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá ínoe. Áánûqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nôi-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ánibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitataraq mánune. mi-kánáaráqá keráwáqá tiyáaka umá kaayaqá ketinaaeómo kéwaraiya-kayukama tiyáaka umá kaayaq-ábitátaráq mánoe. keráwáqá Ítiráaeobake tiyáaka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbbâqawaanabi yímanaatoínabi yinóanabi yiboánábi iyápoabi yeqtí yónábi yukáíya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰áaqibo netuqyaa-káyúkámá maa-marábí uyát-maqma anómma máíya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá íyata ánibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqa kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyát-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

wááeni-yopi mayáimá mayái-wáyúkámá

20 ¹Ítuma óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uraiye. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyé. ánibo

aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaímá mayái-wayúkámá ko yiwíkaiye. ²min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá moneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ániibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wayúkámá timáyíkaraiye. ³miráuma aabaúgómá aabayaaraq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiye. ⁴ániibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiye: “kanaaraq keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútâma timénúne.” ⁵titata yemá urááe. mórai q umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráíye. ⁶ániibo énaikaqa (aabaúgómá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiye: “nôraq itaraq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷téna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kêtimitaqtatae.” téta tirááe. ániibo min-nákómá timá yímikaiye: “keráwákáráq wááéni-yopi mayaímá ko máyáaro.” téna tiráíye.

⁸aabaúgómá énaikari q itana wááéni-yokoní aboámá wení mayairáq-káwáá-náqá timá ámikaiye: “emá mayairáq-wayúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayái ya matáiya-kayukarake áaimma átâma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq wao.” téna tiráíye. ⁹ániibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átâma máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá moneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe. ¹⁰áqnáabaq áaimma átâma mayaímá matáá-kayukama iréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááe. miráimanibo ímiye. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá mórai q umá matááe. ¹¹yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámá awáágúraae. ¹²yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaae mo mayái máyáa-kayukama yemá páaqya-kanaama mayái matááe. miráuraawaa emá yemmá mórai q umá ketáái meyákáá umá kéyimene. ániibo ketáámá ayáqtáá-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááe. ¹³mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: “ketí aanábó-nákó, emmá íma mamá táíq umákaraune. meyámmá moneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá mórai q umá tinaae mo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵nôraq inábiyo? ketí moneqnapo nôrabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íraqô-qtataari q kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá tiráíye. ¹⁶miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márú mikákáá páaqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kêtune. anaaékaq iráíya-

kayukama áqnáabaq wíyata ániḅo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákák wínóe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyē.

¹⁷Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-iyápo-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ániḅo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸“ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáká kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áímmá téite éta yawááq-umatikanoe. ¹⁹mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatainaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráiyē.

Yēmītiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰Yéberima ánikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyē. min-íníkmá Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkmá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaqa anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-iyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²²mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónána-yataaqtabama ítaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mípíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. ²³ániḅo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “áraine. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáiyē. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráiyē.

²⁴iyápo-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yēmītiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ániḅo Ítuma iyápo-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati kíni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta keyabiqyikaae. ániḅo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶miráimanibo mirán-ááímmá keráwápímmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayaí-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá maíno. ²⁸kemá Waayúkagoni Áráakoma móraiq kéune. kemmá waayúkama

mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq yíwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemma meyáníq umá yauwéqma yiwíránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹yemá Yérikoga yuwéta kóuraae. ánibo tafbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaa.” téta tirááye. ³¹ánibo aarawaamá ‘páátí mááka’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráana-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaa.” téta tirááye. ³²ánibo Ítuma mikáq kepáigurena min-nákámá yááyama tiráiyé: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tiráiyé. ³³ánibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráana-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ánibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánapo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

21 ¹yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óríbêti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaq ²timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórama oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ánibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéiyé.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Ítuma tiráiyé.

⁴mi-qtátááqá áraimma páaq imá naayóbáqá Ánûqtuni wataáma Tékaráiyama amuné-nákómá anaaékaq páaq íniye téna maará-tiraine:

⁵“keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq álkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo

wemá kaayoné-ááímmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéiyé. ótamma mayái-ótíráá-kákóní áráakon ámûraaq máena kéiyé.”

téna tiráiniq uráiyé.

⁶maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta ⁷yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ániibo Ítuma min-ótíráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqe-uraiye.

⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ánibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaae o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmetaa tiwiráí-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íráqôníq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéíye. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.”

téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérutáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánaaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ánibo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Ítue Náátárêtibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

**anó-monoq-naupaq máqte-qtataqa meyámmá
máráa-kayukama Ítuma waqtukáíye.**

¹² Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékéna mi-káyúkámá meyánîq kéowana waqtukáíye. wemá móneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyánîq émáan-abiqtatagaraq máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye. ¹³ Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáa agamatán-áíkmá maará kétiye. ‘ketí naakóqtábámá nunamummá tí-náné tínóe.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Ítuma tiráíye.

¹⁴ Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikaraiye. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta ¹⁶ Ítumma timá ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwíqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ánibo Ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwíqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráíne.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁷ ánibo Ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqutanibaq ko máqe-uraiye.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yauwéqma márûpaq itana áama yaráíye. ¹⁹ ánibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááípaq uráíye. ánibo mórama naí-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye.

áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókaráq arammá íma iyaa. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiye. ²⁰iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááe. miráitata yemá tirááe: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. ²¹ánibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaaráq keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóe. keráwáqá mimórá maami-qtátáárfiq ínoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaaráq mirá-iniye. ²²ánibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²³Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nôi-naapaanaq yokéyaq maami-máyáíímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. ²⁴ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaaráq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nôi-naapaanaq yokéraq maami-máyáíímá kémayauno. ²⁵timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá matáíyô?” mi-qtátááqá Áánúqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeíyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánúqtunopake-qtataare tenanataámá maará ténataa timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna tíniye.” téta tirááe. ²⁶ániibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkagon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánúqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷miráitata yemá Ítun áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegaráqá íma timá-timenunama kemá nôi-naapaanabi matokéq maami-máyáíímá kémayaune.” téna tiráiyé.

móra-nakoma kaayaq-iyápómá yíkarai-waigoni waéqma itai-áiné.

²⁸Ítuma tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-iyápómá yíkaraiye. ániibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayaímá ko mayaa.’ tiráiyé. ²⁹ániibo min-iyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘ítíkáiyé.’ timátuwena anaaékaqa auyánámmá waéqma itáá ena uráiyé. ³⁰ániibo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániibo min-iyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena

íuraiye. ³¹ min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?” titata yemá “áqnáaekoe.” téta tiráae. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóiníkaráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Áánúqtuma yabíkái-qtataaqa mayánoe. ³² minná Yóaae nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. áaqibo táákiti-moneqa mayai-wáyúkágáráq kumari-nóiníkaráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáa eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááeni-yokaq yabiyé-waigoni waéqma itai-áiné.

³³ káqomma waéqma itai-áimá Ítuma tiráiyé: “ítáaro. móra waéqma itai-áimá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááeni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ánibo arunóbáqá wááeni-nomma kai-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtáaq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáapi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyé. ánibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtáaq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááeni-yokoma ábú kai-kánáaráqá wení mayai-wáyúkámá timá yíkáitata wááeni-yopima mayaímô máyáa-kayukayopaq uráae. wení wááeni-yopike yaímma mamá maráiyata mamé ígáae téna timá yíkáitata uráae. ³⁵ mi-tókáqô mayai máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana pútata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta uráae. ³⁶ mi-tókóni aboámá óqa mayai-wáyúkámá timáyíkáitata iráae. áqnáabaqa páaqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata íráae. ánibo wááeni-yopima mayai máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaráae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóni aboamá maará-tiraiye. ‘yemá kanaaráq ketí iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráiyé. ³⁸ miráimanibo wááeni-yokaq mayaímá máyáa-kayukama áanikomma aónatuweta yeíyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tiráae. ³⁹ miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta ikámówana pukáiyé.

⁴⁰ ánibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááeni-yokoni aboámá iréna wááeni-yopimo mayai máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ ánibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá aráaq yíkamma uqtátuwena wááeni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábúma kaikánáaráqá yemá ábúma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tiráae.

42 ániḅo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráí-kannaama íyaq yoráuma ítaraao? maará-tiraine.

‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáíye. uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íráqôniq kéíye.’

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. 43 miráitaaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íráqôn-aramma mamá pááq kéíya-kayukama yimíniye. 44 móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igáríq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráíye.

45 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péraṭi-wayukagaraq Ítuma waéqma itaí-áímmá timmá ítáamma Ítuma yepí maqmá kítitataboata ítaraae. 46 yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqṭaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewataboata ikatíq urááe.

aaramá iyakáiráq anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

22 1 Ítuma keqnáámmá waéqma itaí-áímmá tiráíye: 2 “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráíye. kínimma áanikoma aaramá mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráíye. 3 naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániḅo aáwaaqá naí-kánááráqá kínima wení mayái-wáyúkámá timáyíkáitata uréta naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá íyábá íma yíkaraiye. 4 keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyíkátuwena tiráíye. ‘keráwáqá uréra kemá yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaaqá yokaa umátukaune. awai-púrúmaákáámmá kéíkameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ániḅo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakái-ááwákáq yero.’ téna tiráíye. 5 ááqibo mayái-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkák itaíyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení mayáiráq kóuraiye. 6 yaímma-wayukama kínima timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. 7 miráitana kínima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayái-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márúqa iramá agamá kaútukaee. 8 miráitana kínima wení mayái-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakái-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaaráq íuraapoata íyinoe. 9 miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-

kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' ¹⁰téna kínima timátúwáitata mayai-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íraqòniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónariye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánááráq íraqòn-unakaqtoma íumatokaitana aónariye. ¹²ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. 'ketí aanábó-nákò, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánááráq-únákáqtôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánò?' titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. 'keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáa-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqá kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.' ¹⁴ítáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqá uyáberaniye." téna Ítuma tiráiyé.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

¹⁵Pérati-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ániibo yemá yaimma yeqtí iyápó-annagaraq Érótoni waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene. ¹⁷miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe. ¹⁸miráimanibo Ítuma yeqtí táiyaaaimma aónatuwena tiráiyé: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ániibo Ítuma yemá ítama aónariye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwíqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráiyé. ²¹ániibo yemá tirááe: “Títaannae.” téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikaiye: “miráuma Títaannama kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtunna Áánûqtumma áméro.” téna tiráiyé. ²²yemá min-áímmá ítátuweta iyánaaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³mi táoqa Táátûti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴yemá maará-tiraae:

“yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaraq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráimanibo ²⁵naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtáábí máqe-uraane. ániibo áqnáekoma móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. ²⁶ábâkoma mórai q umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yíbâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae. ²⁷máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkáogáraq pukuráiyé. ²⁸ániibo emá kéténe pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraq min-íníkáomá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.

²⁹ániibo Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni watáá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. ³⁰pukáa-kayukama itó-i-kanaaraq aaramá íma mayéta aaraukáríq í-wátáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³²‘naayóbáqá ibêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áraaqa Ááítekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma maíye. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráiyé. ³³aarawaamá min-áímmá ítatuweta Ítun áayaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aíne.

³⁴min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ániibo yemá Pérati-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ániibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶“yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁷ániibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸maamin-ámáán-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ániibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyé. minnágoma mirá-uraiye. ‘kenamááríq keráwáqtábá tíkáiniq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.’ ⁴⁰maami-kááyáq-ámáán-áíkáomá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaa umá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

**Îtuma Pérati-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma
tiwiráí-náré” téna ítama aónaraiye.**

⁴¹yemá Pérati-wayukama paá áikumareta máawana Îtuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴²“Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ániibo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe. ⁴³mikáké Îtuma timá yímikaiye: “kanaaráqíbo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba ‘uyátárai-nakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enáitauq amenáápáq yikánúne. téna tiráine. ⁴⁵Tébitima wenamáárfiq ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?” téna Îtuma tiráiyé. ⁴⁶móra-nakoma maamin-áfkáqá Îtumma íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánááráqá yemá áaimma átáma Îtuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Îtukaqa ítama aónaraae.

yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

23 ¹anaaékaqa Îtuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena ²maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma ítaraa-kayukae. ³miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. ⁴yeqtí watáarake yemá anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaíyábá íma kéitaae. ⁵yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íraqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íraqô-kannaaraqa máiyaba keyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba keyikaiye. ⁷waabá-káyúkátí aúkápimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá keyikaiye. ⁸miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Pérati-wayukama mirá kéoe. ⁹ááqibo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení márûpaq máiyé. ¹⁰ániibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáíya yauwéqmataa tiwiráí-

náre. ¹¹miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayái-náqá maíno. ¹²móra-nakoma wení áwíqá múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení áwíkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwíqá mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awiqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaati yóipimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamáárfiq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-nóínítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aapi mamá kákaae. mín-nákómá keráwáqtí iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae. keráwáqá maará téq keyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqá yéna yanaané téna akoqnáá íma immá ‘paátataaqiye’ kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaaráq tiníq íno. ¹⁷keráwáqá aíbôqnaaboq umá túramma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóaq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokaríq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ániibo keráwáqá maará téq keyiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwíqá yamá yanaané téna akoqnáá ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yááréráq wáinanama téna áwíqá yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaaráq tínaiq íno. ¹⁹keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánûqtukaq amí-yátááráq uyátá-maqma anómma wái amí-yááréráq aokaq-náúpáq wái-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwíqá yamá akoqnáá éna áraine ténama wemá yaarerákáráq máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiyé. ²¹ániibo móra-nakoma aokaq-nákóní áwíqá yanaa yamá áraine téna akoqnáá

énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. ²² ániibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwíqqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minná Áánûqtuni abíqtátágaráq min-náqá abíqtátáráqô mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yópikén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áíkáráq itáíq-itaiq umá arummá amí-áíkáráq íkéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwafnópoaq máqten-amaan-aimma paá waráinoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqtí aáwapi uréire immá íkaonae.” téna waéqma itaí-áípi tiráiyé.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwaga ikánai-taapekomma amegaa-áúráq tete oníkáá umá íráqôniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqtí tirunóbáqá ááíqqa í-yátáákáráq aúyababa umá mayái-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Pérati-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaqa keráwáqtí tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwíbíkékáá umá araatamma tete íyana amegaa-áúgógáráqá íráqôniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámmá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwígoniq i-qtátááqá ógikaiye. ²⁸ keráwákáráqá móraiq urááe. waayúkama keráwáqtí amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqtí tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráiyé.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámmá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámmá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. ‘ketáámá naayóbáqá

tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaarác ketáámá íma yíwáqnaa onatatáá amuné-wáyúkámá yíkamma puínéta oné.' téq ³¹ min-áimmô kétéma minná keráwáqá keráwáqtí táaimma abarokác umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábíké-káyúkámóe. ³² kanaarác keráwáqtí tináábútááti yáaimma áaimma átama paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irakabayaakaráq irakabayaakóni áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káiq-kaiq in-áúkápác yawáác umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainái-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. ³⁴ miráinaq keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágárác aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqtôpaq wínóe. yeqtí aúkáapikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata kúpuiyaq yaímma-wayukama kaapaq-yátác yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqtí yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ániibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábi máraiya yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégárác waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwápi aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayái-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo keyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnýaba íma kétékaiye. ³⁸ keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátarai-nakoni áwîkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráiyé.

“anó-monoq-namma táiq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

24 ¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá

kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóni ámúraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaan-úmmáa-yátááqá pááq íniqtaba Ítuma tiráiyé.

³Óríbêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáa timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nôi-kanaararaq mi-qtátááqá pááq íníyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáa káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirai-náqúne’ kéteta aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ánibo keráwáqá ááíqa éta aamá karaíyamma itéq ááíqa kéiyaq uwáa-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnýabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááíqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáyaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸mi-maqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáá íniye.

⁹mi-kánáaráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápí wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápí wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ánibo mi-kánáaráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbâqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegáráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ánibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹²tái-aaikoma anómma pááq kénata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³miráimanibo móra-nakoma akoqnáa umá máqena aqtó-kánáaráq kekáq auyánámmá iténa kémmainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ánibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkák itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq

íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá aúyánámmá ítama arutáino. ¹⁶maami-kánááráqá aarawaamá Yúriabaq máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ánibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayáino. ¹⁸ánibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayáino. ¹⁹mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náamma kényime-noinikaraqa tirunô. ²⁰keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánáárárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ánibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²²Ánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararíq ínatama máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo Ánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Ánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararíq kéiye.

²³mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwiraí-náqá maa máíye. merapaq máíye” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro. ²⁴ánibo yaímma kaaqaari-Metáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayaímá mayánóe. yemá mirá étama Ánûqtuma yiwí kai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. ²⁵ítáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máíye.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá foro. ánibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máíye.” tíyaqa yeqtáama íma ítáaro. ²⁷aabayákáq aabayuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.

²⁸pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹mi-kánáágóni ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe. ³⁰mi-kánááráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-marábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Ánûqtunopake konnákóni ámûraaq kéguminata aónainomma akoqnáágararaq tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ánibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Ánûqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ánibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yaináí-yáé.

³²keráwáqá píki arakaráq-yaráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéíye. ³³miráraa umá anaaékaqa máqte-qtataqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaagoma waaqókáq wáíye. ³⁴keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátááqá pááq íniye. ³⁵aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéítaiye.

³⁶Ítuma óq-aimma tiráíye: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéítaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéítae. aboámá Áánûqtu wenamá minnýabama kéítaiye. ³⁷naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma tarôq uráamma móraiq umá mirán-ááímmá Waayúkagon Áráaqa yawéqma kumíní-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸naayóbáqá anó-nomma íautaikaqa yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráute kéuyowana Nóaama wení únópi-káarébí uyábékaiye. ³⁹yemá minnýababa yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yawéqma kumíní-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópi máqe-íya-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹móraiq umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴²miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumíní-kanaama íma kéítae. ⁴³keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóni aanábó-nákómá itáinama moyá-náqá nói-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma waínimanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itaí-áímmá

⁴⁵móra-mayai-nakoma íráqôn-auyanamma wáitana wení mayairáqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákoqtábá wení yaímma mayai-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶anaaékaqa wení anón-nakoma yawéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómmá wení anón-nakoma téna “emá

ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. 48 miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma páátákáá yauweréna íyiniye.’ kétena 49 wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma káyikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena 50 mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma ítáina-kanaaraq yíniye. 51 miráitana mi-máyái-nákóní anón-naqa iréna min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-noinaaruti waéqma itaí-áímmá

25 1 Ítuma óqa waéqma itaí-áímmá tiráiyé: “maami-kánáaráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyááka-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe. 2 ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá ítéta yúyánámmá íraqôniq umá ítaraae. 3 aíbôqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrurai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe. 4 miráimanibo yúyánámmô ítáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. 5 minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

6 nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. 7 min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. 8 ániibo yemá aíbôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma timá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyé’. téta tirááe. 9 ániibo aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókómá keqtáágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq títúwaapaq uréra meyánîq oro.’ téta tirááe. 10 ániibo min-nóináárúmá títúwaapake meyánîq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyé. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuráiyé.

11 anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.’ téta tirááe. 12 miráitana uyátárai-nakoma tiráiyé. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyé. 13 miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itaí-áípi tiráiyé.

mayai-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itai-áiné.

¹⁴káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtááq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-nákómá wení mayai-wáyúkamá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyé. ¹⁵min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnááma aónawaaena wení móneqa yáátáá umá yímikaiyé. áníbo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiyé. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiyé. ¹⁶miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmmá miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. ¹⁷áníbo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáúmmá miráuma mi-mónékáké mayaímá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmmá (2,000) ámûraaq matáiyé. ¹⁸miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpáq utamákaraiyé. ¹⁹ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápótí anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikai-kayukate wataáama timá arutánéna uráiyé. ²⁰áníbo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiyé. aónaao. íbêqa minnárake mayaímá matéq amuq-yáúmmá káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²¹wení anó-nakoma timá ámikaiyé. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráiyé. ²²keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmmá káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²³áníbo wení anó-nakoma tiráiyé. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyé. ²⁴áníbo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiyé. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kaí-kánááráqá kémayaane. áníbo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánýumma uqmáráipikemma arammá kégutone. ²⁵miráitana kemmá

táaqa kaitaq ení moneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waíbo mayaa. tēna tiráiyē. ²⁶ miráimanibo wení anó-nakoma maará tēna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátamma íguyona-naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómma yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ányumma yuqmáráipike arammá kégutune. mirá kéuno?’ ²⁷ kanaaráqíbo nōraq itaawáq ketí moneqa moneq-naupaq íma tíkaraano? miráitaq kemá yauwéqma iréq ketí monekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbēqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá moneqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye. ³⁰ ánibo maami-tái-máyái-náqá waqamá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.’ tēna anó-nakoma tiráiyē.” tēna Ítuma maami waéqma itaí-áípi tiráiyē.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyē: “anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánúqtunopake kumínómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye. ³² ánibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áíkuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáíq umáyikena miráuma tipi-típi-kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniye. ³³ wemá tipi-típi-annama áíqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áíqma ayáánepaq yikániye. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo máíya-kayukama maará tēna timá-yiminiye. ‘yero. ketibommá ákáí-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-márámá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márúqa tarôq umá yokaa umátíkátuwena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tíkáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tíkáitaq mamá íráqôniq umátíkaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará tēta Waayúkagon-Araakomma yauwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nôi-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nôi-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nôi-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa íráunataabiyo? ánibo nôi-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma

ámikaunataabiyo? ³⁹nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe. ⁴⁰ánibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minnâ kemmá móraiq umátikaraae.’

⁴¹miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-írámá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyíkaraine. ⁴²naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kétikaitaq máunaqa nommá íma tímikaane. ⁴³kemá káqo-marupake-napoq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tíkáitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴miráinata yegáráqá maará téta yawwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íraqôniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe. ⁴⁵ánibo kínima yawwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáiya íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minnâ kemmá móraiq umátikaraae.’ ⁴⁶miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minnâ yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna ítuma tiráiyé.

anó-kayukama aamá téite umá ítumma ikámma puínéta uráae.

26 ¹ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánáaráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ²“kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maannâ kéitaae. ánibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáapi maraíyata kaapaq-yátáq tíkaminoe.” téna tiráiyé.

³mi-kánáaráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ítíráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áíkutaamma min-nákóní áwíqa Kááyapatie. ⁴ánibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tiráae. ⁵miráráá umá yemá tiráae: “ayúma maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-qtátáárfqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq íyábae.” téta tiráae.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uráye. ⁷ánibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórama íraqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-átê-ákúq-mátáwémmá mamé iráíye. Ítuma yaareráq máitana min-ínkómá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹maamin-átê-ákúq-mátáwémmá waayúkama keyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkáyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-tima-yimikáiyé: “nôraq itaráq maan-ínkómmá ítama ummaamá keyamakaao? wemá kemmá íraqô-qtataariq umátíkaraiye. ¹¹aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune. ¹²maan-ínkómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikáiyé. ¹³kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-átê-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete maamin-ínkómá maami-qtátááríqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráíye.

¹⁴mi-kánááráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-íyápó-ánnábíké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráíye. ¹⁵ánibo wemá maará mó tiráíye: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápipmma maránúnó?” téna tiráíye. ánibo yemá moneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶mi-kánááráké áaimma átárena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápipmmo maráníqtaba abáá-uráíye.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráíye.

¹⁷áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa nainónó?” téta tirááe. ¹⁸ánibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókáríq kéíye. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráíye. ¹⁹ánibo Ítuma tiníq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ánibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnaté aáwaqa nai-yááréráq máqe-uraae. ²¹yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma tiráíye:

“kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápi ké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² ániibo yemá netuq-yúyánámmá ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiraíye: “min-nákómá aáwaq-taapepi ayáamma ketê ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráni-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íráqôniq umá íma marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráinata tíkaminoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiraíye: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamááríq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápo-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq “tíkáiye” timátuwena mapámma iyápo-annama yímikaiye. ániibo wemá tiraíye: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiraíye. ²⁷ ániibo móra-nawibike wááeni-nomma maténa Áánúqtukaq “tíkáiye” timátuwena keyimena tiraíye: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naeabóaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqtí énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááeni-nomma ínanune. ketibomá Áánúqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiraíye. ³⁰ yemá móra ímá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óríbêti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiraíye.

³¹ Ítuma wení iyápo-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánúqtuni wataáma agamatán-áílkómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata tipi-típi áráakawaqa pípeban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áílkómá kétéye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaqa Kááririri-marupaqa keráwáqtí áqnáabaq ónúne.” téna tiraíye. ³³ Pítaama yauwéqma tiraíye: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóiyaya kemá emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiraíye. ³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráinaa emá kaumobáq ketíwíqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Ítuma tiraíye. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tíkaminomma enáwíqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápo-annama mimórá áín áátuqma tirááe.

Îtuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Îtuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayááikaq maraq máiyaraq kemá mérépáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Îtuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Îtumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketíyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akaínaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwao. miráimanibo kemmá tíkái-qtataaqa íma waraao. ímiye. emá enamáárîq enaúyánámmá waraao.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Îtuma wení iyápó-annayopaq yawuwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáturena timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabíqma máéwaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárerá nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápi pááq íyábámíye. áraíne. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí tógoma akoqnááma íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Îtuma yawuwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tiqa íyábá ketópake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóínaama emá enamáárîq ení áuyánámmá waraao.” téna Îtuma tiráiyé. ⁴³ ániibo keqnáámmá yawuwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Îtuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráiyé. mi-núnámúmmá wágáabaqo tináikák keqnáámmá tiráiyé. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágao? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Îtuma tiráiyé.

Yúqtaatima Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Îtuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráiyé. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútûq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. ⁴⁸ ániibo min-nákómá Îtumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma

móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemma yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena 49 máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima íréna tiráiyé: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá eté waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiye. 50 Ítuma timá ámikaiye: “ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókákáq íréta iyáamma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe. 51 móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáamma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáiyé. 52 miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááíqa iyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. 53 aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínímma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano? 54 miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áíkkómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áíkkómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

55 é mí táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraq kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtoakaamiye. 56 miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqtbá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo máqtemma wení iyápo-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguarae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

57 Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ániibo amáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áíkkumareta máqe-uraae. 58 Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqe-urena mi-qtátááqô pááq immá aónanaae téna máqe-uraiye. 59 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáá-uraae. 60 netuqyaa-káyúkámá íréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimea íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá íréta 61 yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaarác Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarác umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyé.” téta min-nákórátámá tirááye.

62 ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máraátabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo 63 Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwíkaq ítama káonaune. emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama Áánûqtuni ánikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé. 64 Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama minná emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraq Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. 65 mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyamma ôriq umá itanabóana wenamááriq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuvena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwiráanatataa wení áyabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táíq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. 66 keráwáqá nóituyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puúkáae.” téta tirááe. 67 ániibo mikáké Ítuni ôipi wiráátima kéwiraketa ikákáae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta 68 tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

69 Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóní kurugóní arunóbáq máqe-uraimma mórama mayai-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egáráq Ítuma Kááribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé. 70 miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrikaq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyé. 71 mirá-timatuvena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayai-íníkmá Pítaamma aónatuvena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. 72 keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “árainurane. Áánûqtuni aúrakaiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé. 73 anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “áraine. emá Kááribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. 74 ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tókaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. 75 ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítariye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráinaa keqtábá íaonaraune

té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

27 ¹aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ²yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

³Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaq mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena mónéqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yawéqma iráiyé. ⁴miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. ⁵ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaabotuwena máápaq wenamááriq ánnáma amáguráiyé.

⁶yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabi íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kétiye.” téta tirááe. ⁷ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyíkaraae. ⁸miráitata min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-máráe.” téta áwîqa yarááwata min-áwîqá íbêqa paá wáiyé.

⁹miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéremáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá matááe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánîq í-méyáné tirááe. ¹⁰ániibo maami-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéremáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

¹¹yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakarae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiyé: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráiyé. ¹²Ítuma paá otaa-qtátááriqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqa Ítuma móra-aimma yawéqma ítiraiye. ¹³miráitana Pááíratima Ítumma

timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá timákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráiyé. ¹⁴ánibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráiyé.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráiyé.

¹⁵máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamááriq ‘min-náqá ayuwaa’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ánibo mi-kánááráqá mórama táí-naqa áwíqa Baráábatie ánná-naupaqa máqe-uráiyé. ¹⁷aarawaamá áikuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-naré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁸Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboata Ítumma íyámma umáketa aabi mayákáraae.

¹⁹Pááíratima aamá ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráiyé: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekák mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráiyé.

²⁰yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ánibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kááyaq-nákábíkémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²²Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwiráí-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnô?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe. ²³ánibo Pááíratima tiráiyé: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámmá íyakaaro.” téta tirááe. ²⁴Pááíratima mikák ítaraiye. wenáagoma íma kanaarác itana anón-aiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúrakaq nommá maténa ayáámma tete uráiyé. miráumatuwena tiráiyé: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáiyé. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráiyé. ²⁵ánibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááe: “mi-wágóní anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. ²⁶miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráiyé. ánibo wemá Ítumma tebúqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaq utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítumma

amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábiq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutaúmma ayéta akáyáámma timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení mái-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” teta aati-aatimá kíniqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókáq ikákaae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámma timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma ayúqtúwáamma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónamma mórama Tairínibake-naqa áwíqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae teta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóní áwíqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóní áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma íkáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaaq-yátáákáráq awígíyoq umáráa-nomma Ítumma naíkáae teta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaena íma naráíye.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtôraq aábêmma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará teta agatááe: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” teta agatááe. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámma umá ánatainaqopo enamááríq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” teta tirááe. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma teta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááríq íma kanaaráq áwáqnaa kéíye.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáa itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá kámena tiráíye: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráíbo kanaaráq Áánûqtumma akáinanama áwáqnaa íno.”

téta tirááe. ⁴⁴kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai q umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyē.

⁴⁵aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyē. ⁴⁶ánibo aabaúgómá kaumotá ínēna kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyē: “eri, eri, arēma taabaakataáni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiyē: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráiyē. ⁴⁷miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiyē.” téta tirááe. ⁴⁸ánibo mi-káyúkábíkē móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátēna ikaa-q-wááéní-nópi yamá atímma óqtátábí apirátuwēna Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiyē. ⁴⁹miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetaao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní iyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwēna arun-íyápómá yúwáitana kóitana pukáiyē.

⁵¹é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupa q ikáqnûqtuwēna wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbákē napaq-áqtóbáq kukēna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyē. mirá kéitana márúma keyitana anón-oqtamma kíqtígitana ⁵²máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae. ⁵³yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútaárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márúma yimmá aónēta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “árainē. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwainē.” téta tirááe. ⁵⁵taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Káárirī-maruqa yuwéta ya áwáqnaa ínēta irááe. yemá mi-nóinímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ⁵⁶mi-nóinítí aúkáapike móra-inimma Máriaa Máátarinie. mórama minná Máriaama Yēmitiyaa Yótēbiti yinóae. ánibo mórama kaayaq-íyápórátátí yinóama Yēberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁷énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma wení áwíqa Yótēbima iráiyē. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-urainē. ⁵⁸wemá Ítuni arááq-auma mayánîqtaba Pááíratikaq ya

ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ánibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena ⁶⁰Ítuni arááq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkâtê wenamááíq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muríámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-uraaye.

ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

⁶²aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áíkuteta ⁶³maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáíqtaae. ⁶⁴miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátíq-máátíkóní ótaq yabíkáiyaana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá maténa máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ituma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áíkmá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. ⁶⁵Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá inó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyé. ⁶⁶miráitata yemá uréta mi-múríákmóní ótaq anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

Ítuma yauwéqma itó-uraiye.

28 ¹Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenákámá muríákmóní ótaq aónayeta irááye. ²páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyé. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukáqma waéqmarena ámúraaq máqe-uraiye. ³óíkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá karáiyé. ⁴yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníkmá maará timá yímikaiye: “kenákámá ikatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyé. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷páátákáá uréka wení iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítááka. Ítuma Kááririri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá

min-áúkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq máraákao.” téna kaqtó-nakoma tiráiyē. ⁸ ániibo min-íníkorátá ikatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyē: “kaayoné-yátááqá kenákátē waíno.” téna tiráiyē. ániibo min-íníkorátá Ítuni amakaq uréta áitaukaq yáqtoketa wenáwíqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-íníkorátámá timá-yimena tiráiyē: “kenákámá ikatíqa íokao. kenákámá uréka túbâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoē.” téna Ítuma tiráiyē.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkáma aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátíq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaaē. ¹² ániibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áíkuteta móra-aimma timá ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama keyimeta ¹³ tirááē: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itaínataama kanaarác ketáa yaímma-aimma timá yíménataa keráwáqá aamá íma mayánóē.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááē. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááē. ítáaro. min-áíkmá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúrikaq iráiyē.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááribaq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááē. ¹⁷ yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwíqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. ¹⁸ ániibo Ítuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráiyē: “Áánûqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq maa-márábíkárác tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ániibo ketiboní áwíkakaraq áanikoma ketí tíwíkakaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní áwíkakaraq nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéitera q wáraaro. kemá keráwáqtē máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.